

Αξιολόγηση των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων των νοσοκομειακών βιβλιοθηκών.

Καλογεράκη Ελένη

*Βιβλιοθήκη Γ.Ν.Α «Ο Ευαγγελισμός»,
Msc Inf Scienc, Κοινωνιολόγος, Βιβλιοθηκονόμος,
Σαρανταπόρου 8, Άνω Ηλιούπολη Αττικής, Τηλ.:6944 297637, 210-7246585.
e-mail: evalib@cc.uoa.gr*

Τσαλαπατάνη Ειρήνη

*Βιβλιοθήκη Γ.Ν. Βούλας «Ασκληπιείο»,
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια ΕΑΠ, Νοσηλεύτρια, Βιβλιοθηκονόμος
Ανθ. Καππάτου 10, Αγ. Δημήτριος Αττικής, Τηλ.:697 8584697, 210-8923756, 210-9944822. e-
mail: library@asklepicio.gr, alfa123@otenet.gr*

Περίληψη

Διεθνώς, η νοσοκομειακή βιβλιοθήκη αποτελεί για το Νοσοκομείο το βασικό τμήμα για την παροχή τεκμηριωμένης πληροφόρησης (Knowledge-based Information) και την ανάπτυξη συστημάτων και υπηρεσιών για την κάλυψη των αναγκών τεκμηριωμένης πληροφόρησης του Οργανισμού.

Το πρότυπο 5 της Medical Library Association (Standards for hospital libraries 2002 with 2004 revision) υποδεικνύει τη σύνδεση της τεκμηριωμένης πληροφόρησης με την παρεχόμενη φροντίδα υγείας και την εκπαίδευση του ιατρικού και νοσοκομειακού προσωπικού. Ο ρόλος της βιβλιοθήκης, όσον αφορά την εκπαίδευση του ιατρικού και νοσοκομειακού προσωπικού, πρέπει να περιλαμβάνει: τη συμμετοχή του βιβλιοθηκονόμου στην επιτροπή εκπαίδευσης του Νοσοκομείου, την παροχή υλικού για τον σχεδιασμό και την υποστήριξη των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, την εκπαίδευση του προσωπικού στη διαχείριση και χρήση της πληροφοριακής τεχνολογίας, την επιλογή έντυπων και ηλεκτρονικών πηγών για εξατομικευμένη μάθηση, τη σύνδεση της βιβλιοθήκης με την συνεχιζόμενη εκπαίδευση, την παροχή ειδικής βιβλιογραφίας για την υποστήριξη εκπαιδευτικών εκδηλώσεων, την παροχή πρόσβασης σε πηγές συνεχιζόμενης εκπαίδευσης που βασίζονται στο διαδίκτυο.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η καταγραφή και η αξιολόγηση της παρεχόμενης εκπαίδευσης ιατρικού και νοσοκομειακού προσωπικού στις νοσοκομειακές βιβλιοθήκες της Ελλάδας και η συμμετοχή της βιβλιοθήκης μέσω του ιατρικού βιβλιοθηκονόμου στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες του ιδρύματος που ανήκει.

Δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν οι νοσοκομειακές βιβλιοθήκες της Ελλάδας και της Κύπρου. Εστάλησαν 44 ερωτηματολόγια σε αντίστοιχες νοσοκομειακές βιβλιοθήκες της Αθήνας και της περιφέρειας. Απάντησαν οι 27, ποσοστό ανταπόκρισης 61%. Η

έρευνα υλοποιήθηκε στο διάστημα των μηνών Απριλίου-Μαΐου 2008.

Τα συμπεράσματα της έρευνας έδειξαν ότι στις ελληνικές νοσοκομειακές βιβλιοθήκες γίνεται εκπαίδευση χρηστών που έχει, όμως, ανεπίσημο χαρακτήρα. Ο βιβλιοθηκονόμος δεν συμμετέχει στα όργανα εκπαίδευσης και δεν παρέχονται πηγές συνεχιζόμενης εκπαίδευσης. Κατά συνέπεια, είτε λόγω χρηματοδότησης και στερεοτύπων, είτε λόγω έλλειψης προσωπικού και μέτρων θεσμικού χαρακτήρα, τα πρότυπα της MLA τηρούνται πλημμελώς.

Λέξεις-Κλειδιά: Νοσοκομειακές Βιβλιοθήκες, Εκπαίδευση Χρηστών, Πληροφοριακή Παιδεία Αξιολόγηση, Ελλάδα

Abstract

Internationally, the hospital library serves the Hospital as the primary department responsible for the provision of the Knowledge-based Information and the development of systems and services in order to meet the Knowledge-based Information needs of the Organization.

Standard 5 of the Medical Library Association (Standards for hospital libraries 2002 with 2004 revision) demonstrates that there is evidence for effective connections between Knowledge-based Information (KBI) and patient care and education for medical and hospital staff. Concerning the education of medical and hospital staff, the role of the library by the medical librarian must include: the participation of the librarian in the team directing the educational functions in the hospital, the regular provision of material in support of planning and preparing of educational activities, the education of medical and hospital staff on information management and use of information technology, the identification of print and electronic resources for individualised learning, joint library and continuing education, the provision of specific literature in support of educational activities, the provision of access to quality resources of continuing education such as Web-based resources.

The aim of this study is to investigate and evaluate the provided user education and training for hospital and medical staff in the Greek hospital libraries and the participation of librarian in the educational activities of institution.

Sample of this survey was Greek hospital libraries. Questionnaires were sent out to 44 hospital libraries of Greece and Cyprus. 27 questionnaires were returned, a response rate of 61%. The survey was carried out in April-May 2008

The findings indicate that Greek hospital libraries provide user education, however, it has informal character. The librarian does not participate in the team directing educational functions

in the hospital and continuing education resources are not provided. Consequently, either due to unsatisfactory financial support and to well- built stereotypes or due to personnel deficiency and to institutional shortage, MLA standards are being met by inadequate way.

Keywords: Libraries, Hospital, User Education, Information Literacy, Evaluation, Greece

1. Εισαγωγή

Από δεκαετίες έχει αναγνωριστεί και δίνεται έμφαση στο ρόλο του βιβλιοθηκονόμου, εκτός της συλλογής, οργάνωσης και διατήρησης του υλικού της βιβλιοθήκης, στην πρόσβαση στην πληροφορία και στην αποτελεσματική χρήση της.

Η πρακτική αυτή οδήγησε στην ανάπτυξη προγραμμάτων και υπηρεσιών τα οποία αναγνωρίζουμε με τους όρους user education, information literacy, library education, bibliographic instruction.

Η εκπαίδευση του χρήστη στη μεθοδολογία της πρόσβασης στην πληροφορία (Frick, E.,1987) είναι αυτό που ονομάζουμε βιβλιογραφική εκπαίδευση των χρηστών.

Η ανάπτυξη των νέων τεχνολογικών μέσων (CD-ROM και Internet), η εισαγωγή ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης στις βιβλιοθήκες και η ανάπτυξη των ηλεκτρονικών υπηρεσιών τους αυξάνει την ανάγκη για την απαραίτητη εκπαίδευση και καθοδήγηση του χρήστη ώστε να μπορεί να τις αξιοποιήσει.

Διεθνώς, η νοσοκομειακή βιβλιοθήκη αναγνωρίζεται ως το βασικό τμήμα του νοσοκομείου για την παροχή τεκμηριωμένης πληροφόρησης για την κάλυψη των πληροφοριακών αναγκών του ιατρικού και λοιπού επιστημονικού προσωπικού (Gluck, J., C., 2002).

Η αλματώδης ανάπτυξη της τεχνολογίας, η ενσωμάτωσή της στην ιατρική πράξη, η αλλαγή στις εκπαιδευτικές πρακτικές και ο αυξανόμενος όγκος των πληροφοριών που δημοσιεύονται σε ηλεκτρονική μορφή, σχετίζονται άμεσα με την παρεχόμενη φροντίδα υγείας και απαιτούν πληροφοριακές δεξιότητες (Brettle, A.,2003 και Homan J. M. & McGowan J. J., 2002) από τους επαγγελματίες υγείας για να μπορούν να τα διαχειριστούν.

Οι βιβλιοθηκονόμοι και οι επαγγελματίες της πληροφόρησης πρέπει να ανταποκριθούν στους νέους εκπαιδευτικούς ρόλους με την οργάνωση και παροχή επίσημων και ανεπίσημων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και να αφιερώσουν σημαντικό χρόνο στην διδασκαλία των πληροφοριακών δεξιοτήτων στους γιατρούς και το νοσοκομειακό προσωπικό (Homan J. M. & McGowan J. J., 2002).

Το πρότυπο 5 της Medical Library Association (Standards for Hospital Libraries 2002 with revision 2004) (Gluck, J., 2002) υποδεικνύει τη σημαντική σύνδεση μεταξύ τεκμηριωμένης πληροφόρησης (Knowledge Based Information) και παρεχόμενης φροντίδας υγείας. Ως σκοπός της βιβλιοθήκης τίθεται η εξυπηρέτηση όλων των ομάδων χρηστών του νοσοκομείου.

Όσον αφορά την εκπαίδευση του ιατρικού και λοιπού νοσοκομειακού προσωπικού, ο ρόλος της βιβλιοθήκης μέσω του ιατρικού βιβλιοθηκονόμου πρέπει να περιλαμβάνει:

- ✓ την ενεργή συμμετοχή του βιβλιοθηκονόμου στην ομάδα που κατευθύνει τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες του νοσοκομείου,
- ✓ την παροχή οδηγιών για τη διαμόρφωση στρατηγικών συγγραφής, παρουσίασης και υλοποίησης των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων

- ✓ την εκπαίδευση του προσωπικού στη χρήση της πληροφοριακής τεχνολογίας και τη διαχείριση των πληροφοριακών πηγών,
- ✓ την παροχή έντυπων και ηλεκτρονικών πηγών για εξατομικευμένη μάθηση,
- ✓ τη σύνδεση της βιβλιοθήκης με την συνεχιζόμενη εκπαίδευση,
- ✓ την παροχή ειδικής βιβλιογραφίας για την υποστήριξη εκπαιδευτικών εκδηλώσεων,
- ✓ την παροχή πρόσβασης σε πηγές συνεχιζόμενης εκπαίδευσης που βασίζονται στο διαδίκτυο.

1.1. Ανασκόπηση της βιβλιογραφίας

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση δείχνει ότι έχουν γίνει διάφορες μελέτες (Brettle, A., 2003) τόσο στον ακαδημαϊκό όσο και στο νοσοκομειακό χώρο με σκοπό να διερευνήσουν την παροχή, το είδος και την αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης στο ιατρικό και νοσοκομειακό προσωπικό.

Τυχαιοποιημένες έρευνες (Bradley, D., et al, 2002 και Royner, A., et all, 2004) στο νοσοκομειακό χώρο δείχνουν ότι η εκπαίδευση είναι αποτελεσματική μακροπρόθεσμα, στη βελτίωση της εμπιστοσύνης των χρηστών στις ικανότητές τους για αναζήτηση της πληροφορίας και των πληροφοριακών δεξιοτήτων τους.

Οι Lyon, E. & Gilbert, S (1988) καθώς και το Quality Development Team, South Staffordshire Hospitals (2003) αποκαλύπτουν ότι υπάρχει ικανοποίηση των χρηστών από τις αναζητήσεις βιβλιογραφίας από τη βιβλιοθήκη για λογαριασμό τους. Ενώ η εκπαίδευση κρίνεται αποτελεσματική όταν συγκρίνεται με τη μη-εκπαίδευση (Brettle, A., 2003 και Rosenberg, W.M.C., et al, 1998).

Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για την παροχή βιβλιογραφικής εκπαίδευσης ποικίλουν. Αυτές περιλαμβάνουν διαλέξεις, παροχή έντυπων οδηγιών, οδηγίες και εκπαίδευση σε ατομική βάση ή σε ομάδες, online μαθήματα κτλ

Το περιεχόμενο των προγραμμάτων εκπαίδευσης διαφέρει αρκετά (Brettle, A., 2003). Η πλειοψηφία των προγραμμάτων εκπαίδευσης αφορά οδηγίες για τη διαμόρφωση στρατηγικής αναζήτησης σε βάσεις δεδομένων, χρήση θησαυρού και MESH, χρήση τελεστών boolean κλπ. Η διάρκεια των προγραμμάτων εκπαίδευσης επίσης κυμαίνεται από 1-3 ώρες.

Στην Ελλάδα δεν υπάρχουν για τις νοσοκομειακές βιβλιοθήκες καταγεγραμμένες πληροφορίες και επιστημονικά δεδομένα για την εφαρμογή και τη μορφή προγραμμάτων εκπαίδευσης χρηστών, ούτε για τη συμμετοχή των βιβλιοθηκών στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες του οργανισμού. Επίσης, επισημαίνεται η ανάγκη ανάπτυξης ενός μοντέλου εκπαίδευσης χρηστών αφ' ενός και αφετέρου ενός έγκυρου εργαλείου ώστε να μπορούν οι βιβλιοθηκονόμοι και οι επιστήμονες της πληροφόρησης να αξιολογήσουν πιο εύκολα τις επιδράσεις της εκπαίδευσής τους.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η καταγραφή και η αξιολόγηση της παρεχόμενης εκπαίδευσης του νοσοκομειακού και ιατρικού προσωπικού στις νοσοκομειακές βιβλιοθήκες της Ελλάδας και η συμμετοχή της βιβλιοθήκης μέσω του ιατρικού βιβλιοθηκονόμου στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες του ιδρύματος που ανήκει.

2. Μεθοδολογία

Με βάση τα παραπάνω αποφασίστηκε η διεξαγωγή ποσοτικής έρευνας ώστε να καλυφθεί μεγάλο μέρος του διερευνώμενου πληθυσμού κατά τη διάρκεια των μηνών Απριλίου-Μαΐου 2008. Δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν οι νοσοκομειακές βιβλιοθήκες της Ελλάδας και της Κύπρου. Στάλθηκαν 44 ερωτηματολόγια σε αντίστοιχες νοσοκομειακές βιβλιοθήκες της Αθήνας και της περιφέρειας. Απάντησαν οι 27, ποσοστό ανταπόκρισης 61%.

Μέσω του ερωτηματολογίου που στάλθηκε εξετάζονται οι εξής παράγοντες:

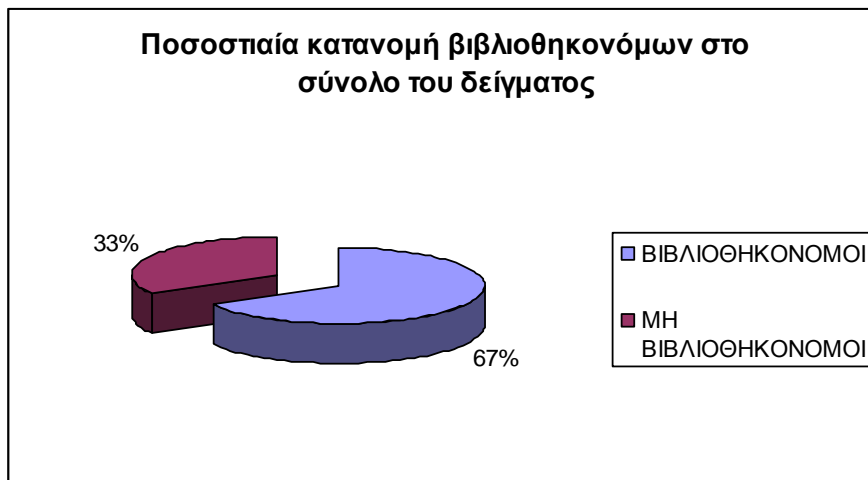
- Τα **χαρακτηριστικά της νοσοκομειακής βιβλιοθήκης** με δείκτες το μέγεθος και την εκπαίδευση του προσωπικού της, καθώς και τα τεχνολογικά μέσα που διαθέτει.
- Τα **προγράμματα εκπαίδευσης** του ιατρικού και νοσοκομειακού προσωπικού που υλοποιούνται από τη βιβλιοθήκη με δείκτες τη μορφή, τις μεθόδους και τα αντικείμενα εκπαίδευσης,
- Οι **απόψεις** των βιβλιοθηκονόμων για την **αποτελεσματικότητα** των παραπάνω προγραμμάτων εκπαίδευσης,
- Η **συμμετοχή της βιβλιοθήκης** στις διαδικασίες εκπαίδευσης του νοσοκομείου και
- Η παροχή πρόσβασης σε πηγές **συνεχιζόμενης εκπαίδευσης** μέσω διαδικτύου.

2.1. Ανάλυση δεδομένων

2.1.1. Χαρακτηριστικά βιβλιοθηκών

Η κατανομή των νοσοκομειακών βιβλιοθηκών αφορά 4 κατηγορίες. Γενικά νοσοκομεία, Γενικά με πανεπιστημιακές κλινικές, Πανεπιστημιακά και Άλλα (Ειδικά, στρατιωτικά κ.λ.π.). Η παραπάνω κατηγοριοποίηση των νοσοκομείων δηλώνει με έμμεσο τρόπο το κοινό στο οποίο απευθύνεται. Από τις βιβλιοθήκες του δείγματος μόνο 3 (ποσοστό 11%) λειτουργούν χωρίς βιβλιοθηκονόμο, αλλά με διοικητικό υπάλληλο.

Από το διάγραμμα 1 φαίνεται ότι σε ποσοστό 67% οι εργαζόμενοι στις νοσοκομειακές βιβλιοθήκες είναι βιβλιοθηκονόμοι. Το υπόλοιπο 33% είναι είτε διοικητικοί υπάλληλοι που εκτελούν χρέη βιβλιοθηκονόμου, είτε βοηθητικό προσωπικό πχ γραμματείς, κλητήρες κτλ.

Διάγραμμα 2: Ποσοστιαία κατανομή βιβλιοθηκονόμων στο σύνολο των εργαζομένων στις νοσοκομειακές βιβλιοθήκες

2.1.2. Πρόσβαση στο διαδίκτυο και παροχή πρόσβασης στους χρήστες

ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΕΣ ΜΕ ΣΥΝΔΕΣΗ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ						
	Γενικό	Γενικό με παν/κές κλινικές	Παν/κό	Άλλο	Σύνολο	Ποσοστό
Η/Υ χρηστών	28	32	11	10	81	63%
Σύνολο Η/Υ βιβ/κης	47	49	19	13	128	100%

Πίνακας 1: Διαθέσιμοι Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο

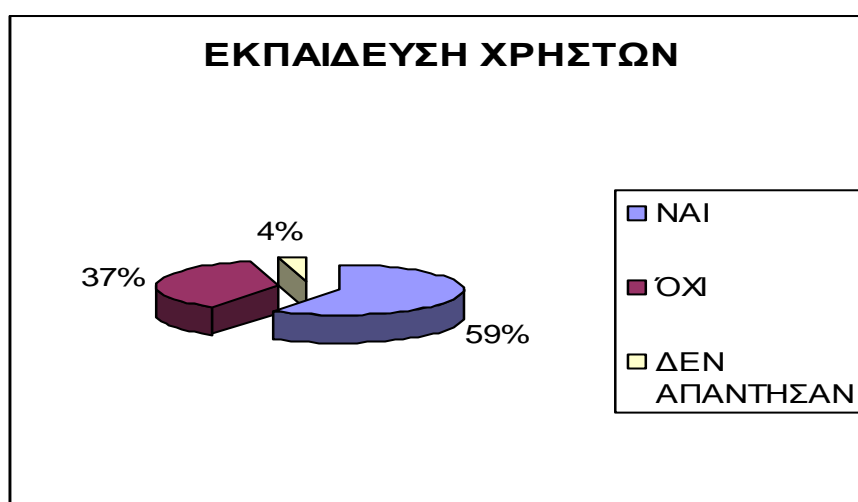
Από τον πίνακα 1 γίνεται φανερό ότι το 63% των υπολογιστών με σύνδεση στο διαδίκτυο, που διατίθενται στις νοσοκομειακές βιβλιοθήκες βρίσκονται στη διάθεση των χρηστών. Το υπόλοιπο 37% το αποτελούν υπολογιστές για τους βιβλιοθηκονόμους, για χρήση server κτλ.

Από τις 27 βιβλιοθήκες που αποτελούν το σύνολο του δείγματός μας 5 βιβλιοθήκες (ποσοστό 19%) δεν παρέχουν κανέναν υπολογιστή στους χρήστες με πρόσβαση στο διαδίκτυο. Ενώ όλες (ποσοστό 100%) διαθέτουν σύνδεση στο Internet.

Σε ποσοστό 36% οι νοσοκομειακές βιβλιοθήκες διαθέτουν σύνδεση ADSL, και έπεται σε ποσοστό 26% η σύνδεση με μόνιμη γραμμή LEASED-LINE. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το ποσοστό 19% που δεν απάντησε σε αυτή την ερώτηση. Εικάζουμε ότι δεν γνώριζαν το είδος της σύνδεσης.

2.1.3. Εκπαίδευση χρηστών

Από το διάγραμμα 3 φαίνεται ότι το 59% του δείγματός μας (16 βιβλιοθήκες) εκπαιδεύουν τους χρήστες τους και η εκπαίδευση αυτή γίνεται από βιβλιοθηκονόμο. Το 37% (10 βιβλιοθήκες) δήλωσε ότι δεν παρέχει κανενός είδους εκπαίδευση χρηστών. Ενώ μια βιβλιοθήκη δεν απάντησε.

Διάγραμμα 4: Ποσοστιαία κατανομή νοσοκομειακών βιβλιοθηκών που εκπαιδεύουν τους χρήστες τους

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΑΡΕΧΟΥΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ		
	ΜΕ ΕΝΑΝ Η/Υ	ΜΕ ΠΟΛΛΟΥΣ Η/Υ
ΜΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΟΣ		2
ΕΝΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΟΣ ΤΕ	3	2
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΟΣ ΤΕ + ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	1	
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΟΣ Msc + ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	1	1

Πίνακας 2: Κατάσταση προσωπικού και Η/Υ σε βιβλιοθήκες που δεν παρέχουν εκπαίδευση

Στον πίνακα 2 κατανέμονται οι βιβλιοθήκες που δήλωσαν ότι δεν παρέχουν εκπαίδευση. Σε 2 περιπτώσεις το προσωπικό που απασχολείται δεν είναι βιβλιοθηκονόμοι. Σε 2 περιπτώσεις, επίσης απασχολείται ένας βιβλιοθηκονόμος αλλά στη βιβλιοθήκη υπάρχουν περισσότεροι του ενός Η/Υ διαθέσιμοι με σύνδεση και σε 1 περίπτωση απασχολείται βιβλιοθηκονόμος Msc με επιπλέον προσωπικό και η βιβλιοθήκη διαθέτει 3 Η/Υ με σύνδεση. Αξίζει να σημειώσουμε τη 1 περίπτωση όπου υπάρχει βιβλιοθηκονόμος ΤΕ με προσωπικό αλλά η βιβλιοθήκη διαθέτει μόνο έναν Η/Υ και την επίσης 1 βιβλιοθήκη με βιβλιοθηκονόμο Msc με επιπλέον προσωπικό αλλά η βιβλιοθήκη διαθέτει μόνο έναν Η/Υ.

Αναφορικά με τους λόγους για τους οποίους δεν παρέχουν εκπαίδευση (Πίνακας 3), οι βιβλιοθηκονόμοι- υπεύθυνοι των νοσοκομειακών βιβλιοθηκών, ιεραρχούν ως πρώτο την «έλλειψη προσωπικού» και στη δεύτερη θέση κατατάσσονται η «έλλειψη εκπαιδευτικών ικανοτήτων των βιβλιοθηκονόμων» και η ιεράρχηση της εκπαίδευσης ως μη απαραίτητης διαδικασίας. Επίσης, ως λόγος για τη μη παροχή εκπαίδευσης, αναφέρθηκε η ανεπάρκεια χρηματοδότησης

ΛΟΓΟΙ ΜΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	
Έλλειψη επαρκούς προσωπικού	7
Έλλειψη προσωπικού με εκπαιδευτικές δεξιότητες	3
Δεν θεωρείται απαραίτητο	3
Άλλο	3

Πίνακας 3: Αιτιολόγηση για τη μη παροχή εκπαίδευσης

2.1.4. Αντικείμενα Εκπαίδευσης στις νοσοκομειακές βιβλιοθήκες

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΕ ΔΕΙΓΜΑ 17 ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ		
	ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Βασική χρήση τεχνολογίας πληροφόρησης (βασικές λειτουργίες Word)	12	71%
Βάσεις Δεδομένων (Pubmed, Medline, CINAHL...)	16	94%
Χρήση –Αναζήτηση- Ανάκτηση από το Internet (web browser, μετάβαση URL ιστοσελίδες, μηχανές αναζήτησης)	15	88%
Τεχνικές αναζήτησης βιβλιογραφίας (χρήση τελεστών Boolean, χρήση MESH/λέξεων κλειδιών)	15	88%
Υπηρεσίες και κέντρα τεκμηρίωσης ή πληροφόρησης (EKT, Cochrane, Heal-Link...)	15	88%
Ηλεκτρονικά Περιοδικά	15	88%
Χρήση αυτοματοποιημένου καταλόγου της βιβλιοθήκης (O.P.A.C.)	6	35%
Άλλο (εξηγήστε)	1	6%

Πίνακας 4: Αντικείμενα εκπαίδευσης χρηστών στις νοσοκομειακές βιβλιοθήκες

Στον πίνακα 4 αναδεικνύονται τα αντικείμενα εκπαίδευσης και ιεραρχούνται ως εξής:

Βάσεις Δεδομένων (Pubmed, Medline, CINAHL...) το 94% των νοσοκομειακών βιβλιοθηκών που κάνουν εκπαίδευση στους χρήστες τους, τους εκπαιδεύουν στη χρήση-αναζήτηση και ανάκτηση βιβλιογραφίας και πληροφοριών από Β.Δ όπως η Pubmed

Το 88% των βιβλιοθηκών εκπαιδεύουν τους χρήστες τους:

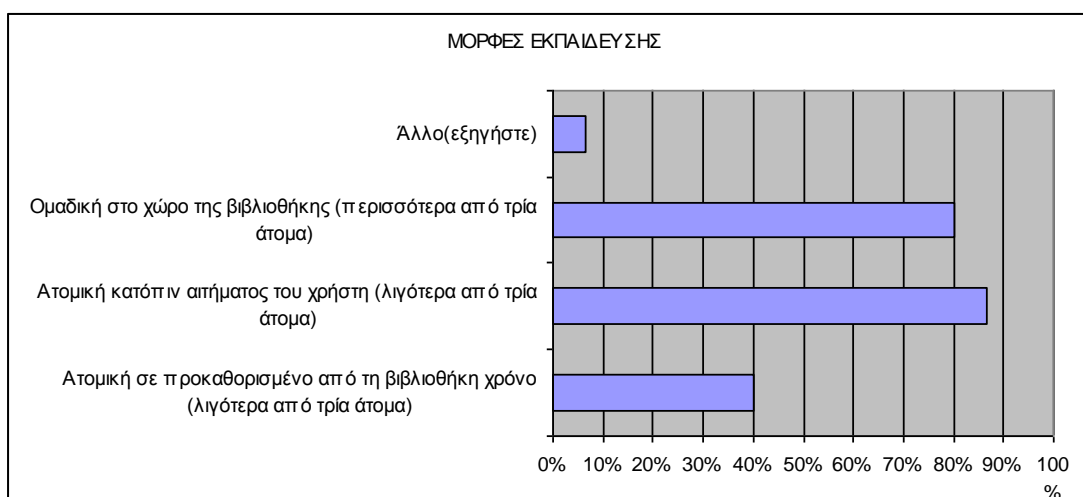
- στη **Χρήση –Αναζήτηση- Ανάκτηση πληροφοριών από το Internet (web browser, μετάβαση URL ιστοσελίδες, μηχανές αναζήτησης, παρέχουν δηλ. βασική πληροφορική και πληροφοριακή παιδεία**
- στις **Τεχνικές αναζήτησης βιβλιογραφίας (χρήση τελεστών Boolean, χρήση MESH/λέξεων κλειδιών**
- στην πρόσβαση σε **Υπηρεσίες και κέντρα τεκμηρίωσης ή πληροφόρησης (EKT, Cochrane, Heal-Link...)**
- στην αναζήτηση βιβλιογραφίας και άρθρων πλήρους κειμένου ή περιλήψεων από **Ηλεκτρονικά Περιοδικά**

Το 71% των νοσοκομειακών βιβλιοθηκών απάντησαν ότι παρέχουν εκπαίδευση σε **βασική πληροφορική ή τεχνολογική παιδεία**

Τέλος το 35% των νοσοκομειακών βιβλιοθηκών εκπαιδεύουν τους χρήστες τους στη χρήση του O.P.A.C.

2.1.5. Μορφές εκπαίδευσης

Στο διάγραμμα 5 φαίνεται η μορφή με την οποία γίνεται συνήθως η εκπαίδευση σε μια νοσοκομειακή βιβλιοθήκη. Στην ερώτηση αυτή οι ερωτώμενοι είχαν δυνατότητα να επιλέξουν από 0 έως και 4 απαντήσεις. Ιεραρχώντας τις απαντήσεις τους, βλέπουμε ότι η εκπαίδευση οργανώνεται σε ατομικό επίπεδο μετά από αίτημα του χρήστη σε ποσοστό 87%, ομαδική εκπαίδευση στο χώρο της βιβλιοθήκης γίνεται σε ποσοστό 80%, ατομική μετά από πρόσκληση της βιβλιοθήκης σε ποσοστό 40% και στο αμφιθέατρο σε ποσοστό 7%.

Διάγραμμα 5: Μορφές εκπαίδευσης στις νοσοκομειακές βιβλιοθήκες

2.1.6. Μέθοδοι Εκπαίδευσης

ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ		
		Ποσοστό
Σεμινάριο (workshop)	4	27%
Διάλεξη /παρουσίαση (εισήγηση, p. Point)	5	33%
Online μαθήματα	5	33%
Παροχή εκπαιδευτικού υλικού ή οδηγιών χρήσης	12	80%

Πίνακας 5: Μέθοδοι (Τεχνικές) εκπαίδευσης

Από τον πίνακα 5 γίνεται φανερό ότι η παροχή εκπαιδευτικού υλικού ή παροχή οδηγιών χρήσης, μαζί με τα Online μαθήματα βρίσκονται στην πρώτη θέση στις τεχνικές εκπαίδευσης που χρησιμοποιούν οι βιβλιοθήκες με ποσοστό 33%..

2.1.7. Αποτελεσματικότητα Εκπαίδευσης

Η εκπαίδευση χρηστών στις νοσοκομειακές βιβλιοθήκες θεωρείται αποτελεσματική (Διάγραμμα 6) από το 93% των ερωτηθέντων, ενώ το 7% που δηλώνει ότι δεν είναι αποτελεσματική, αποδίδει την αναποτελεσματικότητα στο ελλιπές τεχνολογικό υπόβαθρο των χρηστών αλλά και στη γεωγραφική απόσταση της βιβλιοθήκης από τις κλινικές.

Διάγραμμα 6: Αποτελεσματικότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης στις νοσοκομειακές βιβλιοθήκες

Η ιεράρχηση των θετικών αποτελεσμάτων της εκπαίδευσης δείχνει ότι βελτιώνονται οι γνώσεις των χρηστών σχετικά με τις διαθέσιμες πηγές και η ικανότητά τους στην αναζήτηση βιβλιογραφίας σε ποσοστό 93%, ενώ κερδίζουν χρόνο για την αναζήτηση πληροφορίας τόσο οι χρήστες όσο και οι βιβλιοθηκονόμοι (πίνακας 6).

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΧΡΗΣΤΩΝ		
		ΠΟΣΟΣΤΟ
Βελτιώνει τις γνώσεις των χρηστών σχετικά με τις διαθέσιμες πηγές	14	93%
Βελτιώνει την ικανότητα τους στην αναζήτηση βιβλιογραφίας	14	93%
Μειώνει τον διατιθέμενο από τους χρήστες χρόνο για την αναζήτηση αναγκαίας πληροφόρησης	13	87%
Μειώνει τον διατιθέμενο από τον βιβλιοθηκονόμο χρόνο για αναζήτηση βιβλιογραφίας για λογαριασμό του χρήστη	13	87%

Πίνακας 6: Θετικά αποτελέσματα εκπαίδευσης χρηστών στις νοσοκομειακές βιβλιοθήκες

Επίσης, στη συντριπτική τους πλειοψηφία (ποσοστό 93%) οι νοσοκομειακές βιβλιοθήκες μέσω του ιατρικού βιβλιοθηκονόμου αναζητούν βιβλιογραφία για λογαριασμό των χρηστών τους. Για το 7% των βιβλιοθηκών που δεν προσφέρουν αυτή την υπηρεσία, ως λόγοι αναφέρονται η έλλειψη προσωπικού και η υπολειτουργία της βιβλιοθήκης.

Για το 85% των νοσοκομειακών βιβλιοθηκών, βιβλιογραφία ζητείται για την κάλυψη των εκπαιδευτικών εκδηλώσεων του νοσοκομείου. Ενώ για το 56% των νοσοκομειακών βιβλιοθηκών η παροχή οδηγιών για τη συγγραφή ή/και παρουσίαση των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων ή άρθρων εντάσσεται στις παρεχόμενες προς τους χρήστες υπηρεσίες.

Από τις 27 βιβλιοθήκες του δείγματος, 5 βιβλιοθήκες (ποσοστό 19%) παρέχουν πηγές συνεχιζόμενης εκπαίδευσης. Η UPTODATE και η MD CONSULT βρίσκονται στην πρώτη

θέση της ιεράρχησης των πηγών και έπονται η INTENSIVE CARE και η MKSAP (medical knowledge self assessment programme).

Τέλος, για τη συντριπτική πλειοψηφία των νοσοκομειακών βιβλιοθηκών (ποσοστό 78%) δεν υπάρχει συμμετοχή του βιβλιοθηκονόμου στην επιτροπή εκπαίδευσης του νοσοκομείου.

3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Από την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας γίνεται φανερό ότι η πλειοψηφία των νοσοκομειακών βιβλιοθηκών παρέχει εκπαίδευση στους χρήστες της.

Οι νοσοκομειακές βιβλιοθήκες στην πλειοψηφία τους διαθέτουν βιβλιοθηκονόμους, ικανοποιητικό αριθμό ηλεκτρονικών υπολογιστών για τους χρήστες και γρήγορες συνδέσεις στο διαδίκτυο. Από αυτό συμπεραίνεται ότι διαθέτουν τη βασική υποδομή για την παροχή εκπαίδευσης.

Στο σύνολό της η εκπαίδευση στις νοσοκομειακές βιβλιοθήκες παρέχεται από τους βιβλιοθηκονόμους. Οι βιβλιοθηκονόμοι θεωρούν την εκπαίδευση των χρηστών ως μέρος των καθηκόντων τους και την αξιολογούν ως αποτελεσματική για την ενημέρωση των χρηστών στις διαθέσιμες πηγές πληροφόρησης, στη βελτίωση των δεξιοτήτων τους καθώς και στην εξοικονόμηση χρόνου τόσο για τους χρήστες όσο και για τους ίδιους.

Σημαντικός αριθμός βιβλιοθηκών 37% δεν παρέχει εκπαίδευση στους χρήστες. Εμπόδιο στην παροχή εκπαίδευσης θεωρείται γενικά η έλλειψη προσωπικού και ειδικότερα η έλλειψη προσωπικού με εκπαιδευτικές δεξιότητες. Από τα στοιχεία της έρευνας η μη παροχή εκπαίδευσης δεν φαίνεται να συνδέεται σε όλες τις περιπτώσεις με την έλλειψη προσωπικού και υπολογιστών, καθώς στο 37% των βιβλιοθηκών που δεν παρέχουν εκπαίδευση περιλαμβάνονται βιβλιοθήκες που διαθέτουν εκπαιδευμένο προσωπικό και τεχνολογική υποδομή. Από τις βιβλιοθήκες που δεν παρέχουν εκπαίδευση μόνο το 11% (3 βιβλιοθήκες) δεν διαθέτουν βιβλιοθηκονόμο.

Η έλλειψη εκπαιδευτικών δεξιοτήτων μπορεί να αποτελεί σημαντικό εμπόδιο για τη μη παροχή εκπαίδευσης από βιβλιοθήκες που διαθέτουν την απαραίτητη υποδομή και αποτελεί θέμα προς εξέταση και για τις σχολές βιβλιοθηκονομίας, καθώς είναι γεγονός ότι οι νέοι βιβλιοθηκονόμοι δεν προετοιμάζονται από τις σχολές για την εφαρμογή τέτοιων προγραμμάτων. Αντίστοιχα συμπεράσματα εξάγει και η Μορελέλλη-Κακούρη Μ. στην εισήγησή της στο 6^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (1997). Το μεγαλύτερο μέρος της εκπαίδευσης αφιερώνεται στη χρήση των βάσεων δεδομένων, στις τεχνικές αναζήτησης βιβλιογραφίας, χρήση θησαυρού και MESH, στην αναζήτηση στο Internet και στα ηλεκτρονικά περιοδικά. Μικρό ποσοστό αναφέρει εκπαίδευση στη χρήση αυτοματοποιημένου καταλόγου.

Οι μέθοδοι εκπαίδευσης περιλαμβάνουν παρουσιάσεις, παροχή οδηγιών και εκπαιδευτικού υλικού, διαλέξεις και σεμινάρια. Η παροχή οδηγιών και εκπαιδευτικού υλικού θεωρείται η πιο αποτελεσματική τεχνική εκπαίδευσης καθώς χρησιμοποιείται κατά 80% για την παροχή εκπαίδευσης.

Η περισσότερο χρησιμοποιούμενη μορφή εκπαίδευσης είναι η ατομική, κατόπιν αιτήματος του χρήστη και σε μικρές ομάδες στο χώρο της βιβλιοθήκης.

Θα πρέπει εδώ να τονιστεί ότι η παροχή εκπαίδευσης με τις παραπάνω μεθόδους και μορφές είναι πιο εύκολα υλοποιήσιμη σε σύγκριση με πιο επίσημες μορφές εκπαίδευσης, όπως η οργάνωση σεμιναρίων και διαλέξεων που απαιτεί υποδομή, καλύτερο σχεδιασμό και οργάνωση και ίσως περισσότερες δεξιότητες για την εφαρμογή τους.

Το 93% των νοσοκομειακών βιβλιοθηκών αναζητά βιβλιογραφία για λογαριασμό των χρηστών. Το ποσοστό των εκτελούμενων αναζητήσεων για λογαριασμό των χρηστών δείχνει ότι οι χρήστες βασίζονται στους βιβλιοθηκονόμους για την αναζήτηση της βιβλιογραφίας.

Είτε γιατί οι βιβλιοθηκονόμοι είναι πιο αποτελεσματικοί στις αναζητήσεις της βιβλιογραφίας, επειδή έχουν καλύτερη γνώση των πηγών, είτε γιατί οι χρήστες, λόγω έλλειψης πληροφοριακών δεξιοτήτων αδυνατούν να χρησιμοποιήσουν μόνοι τους τις πηγές. Η παραπάνω διαπίστωση, χρειάζεται να διερευνηθεί ώστε να δώσει χρήσιμες πληροφορίες για την οργάνωση και τους στόχους στην παρεχόμενη εκπαίδευση χρηστών.

Οι νοσοκομειακές βιβλιοθήκες υποστηρίζουν τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες του νοσοκομείου, κυρίως με την παροχή βιβλιογραφίας για τις εκπαιδευτικές εκδηλώσεις του. Αυτό φαίνεται να γίνεται σε ανεπίσημη βάση, καθώς δεν συνδέεται η βιβλιοθήκη μέσα από κάποια θεσμοθετημένη διαδικασία με την ομάδα που συντονίζει τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες στο νοσοκομείο. Το 78% των βιβλιοθηκών δεν αναφέρει συμμετοχή του βιβλιοθηκονόμου στην επιτροπή εκπαίδευσης του νοσοκομείου. Επιπλέον, γνωρίζουμε ότι δεν είναι θεσμοθετημένος ο ρόλος της βιβλιοθήκης στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες του νοσοκομείου.

Επίσης, περιορισμένος είναι ο ρόλος της βιβλιοθήκης στη συνεχιζόμενη εκπαίδευση των γιατρών και του νοσοκομειακού προσωπικού, καθώς το 78% των βιβλιοθηκών δεν παρέχουν πηγές συνεχιζόμενης εκπαίδευσης. Είτε γιατί υπάρχει ελλιπής ενημέρωση των βιβλιοθηκονόμων για την ύπαρξή τους, είτε γιατί υπάρχει έλλειψη ενδιαφέροντος από το επιστημονικό προσωπικό για τέτοιες πηγές, καθώς αρκετές επιστημονικές εταιρείες δεν έχουν συνδέσει ακόμα την πριμοδότηση (Credits) της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης με την επιστημονική εξέλιξη.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι οι αρχές που αφορούν στην εκπαίδευση χρηστών των νοσοκομειακών βιβλιοθηκών του πρότυπου 5 της Medical Library Association (Standards for hospital libraries 2002 with 2004 revision) πλημμελώς τηρούνται στις ελληνικές νοσοκομειακές βιβλιοθήκες καθώς δεν υποστηρίζονται από τα θεσμοθετημένα όργανα και τις διαδικασίες των ιδρυμάτων.

Κατά συνέπεια προτείνεται:

- ✓ Περαιτέρω και εξατομικευμένη διερεύνηση των αναγκών των χρηστών τους για παροχή εκπαίδευσης.
- ✓ Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης από τους ίδιους τους χρήστες.
- ✓ Ανάπτυξη μοντέλου εκπαίδευσης χρηστών βασισμένο σε διεθνή πρότυπα που να λειτουργεί ως εργαλείο για τους ιατρικούς βιβλιοθηκονόμους.
- ✓ Ανάπτυξη ενός έγκυρου εργαλείου ώστε να μπορούν οι βιβλιοθηκονόμοι και οι επιστήμονες της πληροφόρησης να αξιολογήσουν πιο εύκολα τις επιδράσεις της εκπαίδευσης τους.

Βιβλιογραφία

1. BRADLEY, D., RANA, G. K., MARTIN, P. W. & SCHUMACHER, R. E. 2002. Real-time, evidence-based medicine instruction: a randomized controlled trial in a neonatal intensive care unit. *Journal of the Medical Library Association*. **90**, pp. 194-201.
2. BRETTLE, A. 2003. Information skills training: a systematic review of the literature. *Health Information and Libraries Journal*. **20** (suppl.1) pp. 3-9.
3. BRETTLE, A., HULME, C. & ORMANDY, P. 2007 Effectiveness of information skills training and mediated searching: qualitative results from the EMPIRIC project. *Health Information and Libraries Journal*. **24** pp. 24-33.

4. BRETTLER, A., HULME, C. & ORMANDY, P. 2006. The costs and effectiveness of information skills training and mediated searching quantitative results for the EMPIRIC project. *Health Information and Libraries Journal*. **23** pp. 239-47.
5. FRICK, E. 1987. Professional training for user education: U.K. *Journal of Education for Library and Information Science*. **28** (Summer) pp. 27.
6. GLUCK, J., C. 2002. Standards for hospital libraries 2002. *Journal of the Medical Library Association*. **90** (4) pp. 465-472. Available from: <http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=128964> [Viewed 12-5-08]
7. HOMAN J. M. & MCGOWAN J. J. 2002. The Medical Library Association: promoting new roles for health information professionals. *Journal of the Medical Library Association*. **90** pp. 80-5.
8. LYON, E. & GILBERT, S. 1988. A pilot survey of user satisfaction with the online search service in South West Thames Regional Libraries. *Health Information and Libraries Journal*. **5** pp. 49-60.
9. POYNER, A. WOOD, A. & HERZBERG, J. 2004. A project to improve information technology skills for flexible trainees and overseas doctors. *Health Information and Libraries Journal*. **21** pp. 57-60.
10. QUALITY DEVELOPMENT TEAM, South Staffordshire Hospitals, NHS Trust 2003. A survey to assess the impact of mediated facilitated literature searches on patient care. Stafford , South Staffordshire Healthcare NHS Trust,
11. ROSENBERG, W. M. C., DEECS, J. , LUSHER, A. et all. 1998. Improving searching skills and evidence retrieval. *Journal of the Royal College of Physician of London*. **32** pp. 557-63.
12. TINDER, V, FLEET, G.E. & GRAY, A. E. 2007. Evaluating the impact of library user training programmes across Thames Valley Strategic Health Authority in the UK. *Health Information and Libraries Journal*. **24** pp. 34-40.
13. ΜΟΡΕΛΛΗ-ΚΑΚΟΥΡΗ, Μ. 1997. Νέο μοντέλο για την εκπαίδευση χρηστών στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες: Πρακτικά 6^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα. σ. 102-120.